

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Alice Goldensohn

Köp av sexuell handling av barn

En kritisk granskning av gällande rätt

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Uta Bindreiter

Termin: HT 2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Allmänt	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Perspektiv och metod	6
1.5 Material	7
1.6 Forskningsläge	7
1.7 Disposition	7
1.8 Terminologi	8
2 SEXUELLA ÖVERGREPP MOT BARN	9
2.1 Utvecklingen i Sverige	9
2.2 Köp av sexuell handling av barn	10
2.2.1 Hur omfattande är problemet i Sverige?	10
2.2.2 Vilka barn säljer sex?	12
2.2.3 Vilka är förövare?	13
2.2.4 Handelsplats: Internet	13
3 NUVARANDE SVENSK LAGSTIFTNING	15
3.1 BrB 6 kap. 9 §, Köp av sexuell handling av barn	15
3.2 BrB 6 kap. 11 §, Köp av sexuell tjänst	17
4 BARNKONVENTIONEN	18
4.1 Inledning	18
4.2 För ämnet relevanta artiklar	18
4.3 Införlivande av internationella konventioner	19

5	BARNKONVENTIONEN I SVENSK RÄTT	21
5.1	Nationell strategi för förverkligande	21
5.2	Pågående debatt	22
5.3	Barnrättskommitténs kritik mot Sverige	23
6	DEN RÄTTSLIGA TILLÄMPNINGEN AV BRB 6 KAP. 9 §	25
6.1	Ungdomars utsatthet	25
6.2	Åldersrekvisitet	25
7	ANALYS	28
7.1	Barnprostitutionen i Sverige	28
7.2	Skulle en inkorporering av Barnkonventionen ändra rättsläget?	29
7.3	Är den rättsliga tillämpningen av BrB 6:9 förenlig med lagens syfte?	30
7.4	Avslutande kommentarer	31
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	33
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	36

Summary

This essay is a critical study of the application of law regarding adults purchasing sex from children and whether Sweden is fulfilling its international legal obligations of the UN Convention on the Rights of the Child. The aim is to determine if the child actually gets the protection promised by the legislator. This will be done through investigating child prostitution in Sweden and the judicial application of adults buying sex from children, a crime according to chapter 6 section 9 in the Swedish penal code. Mainly, the following issue will be answered: Is the application of the law 6:9 compatible with the purpose of this law?

To answer this question the legal regulation concerning purchasing sex from children, 6:9, is presented. Its origin, preparatory work and prerequisites is examined. To be charged with this crime, the buyer must have induced the child in some way to engage in a sexual activity and there must have been some sort of compensation for the sexual activity. Furthermore, the prosecutor must be able to prove that the buyer knew, or at least should have suspected, the child's age. Instead of being charged with purchasing sex from a child (6:9), many buyers are charged with the less severe offense of buying sexual services, 6:11 in the penal code. This is not satisfactory according to the Convention on the Rights of the Child, stating that the child shall be guaranteed an absolute protection of sexual exploitation. An incorporation of the Convention in Sweden would further acknowledge the child's rights and possibly effect the application of 6:9-cases in the courts.

Although I have identified certain patterns in the courts' application of chapter 6 section 9 in the Swedish penal code, there is no explicit conclusion to be drawn since so few of these cases are ever brought to court. However, this fact combined with the given portrayal of child prostitution in Sweden today, I conclude that 6:9 is not used as intended by the legislator.

Sammanfattning

Denna uppsats är en kritisk studie av svenska domstolars rättstillämpning vid vuxnas sexköp av barn och hur Sverige förhåller sig till de folkrättsliga förpliktelser som man åtagit sig genom Barnkonventionens undertecknande 1990. Syftet är att se om barnet verkligen får det skydd som lagstiftaren utlovat, vilket görs genom att undersöka omfattningen av barnprostitution i Sverige och rättsväsendets handläggning av brottsbalkens 6 kap. 9 § *Köp av sexuell handling av barn*. Huvudsakligen besvaras frågeställningen: Är den rättsliga tillämpningen av lagrummet *Köp av sexuell handling av barn* förenlig med lagens ändamål?

För att besvara frågeställningen beskrivs paragrafen *Köp av sexuell handling av barn* i BrB 6:9, dess tillkomst, motiv och rekvisit utforskas. För att en person ska dömas till ansvar för BrB 6:9 krävs att köparen på något sätt påverkat barnet att företa eller tåla en sexuell handling, att den sexuella handlingen utförts mot någon typ av ersättning samt att åklagaren kan visa att köparen visste eller borde ha misstänkt säljarens underårighet. Många vuxna som köper sex av barn döms istället till böter för det närliggande brottet *Köp av sexuell tjänst* i BrB 6:11 på grund av svårigheterna med att bevisa att köparen varit oaktsam beträffande säljarens ålder. Det här uppfyller inte Barnkonventionens krav på att barn och ungdomar ska garanteras ett absolut skydd mot sexuell exploatering. En inkorporering av Barnkonventionen skulle synliggöra barnets rättigheter ytterligare, öka prioriteten på 6:9-brotten och möjligtvis ge utslag i rättstillämpningen.

Även om jag kan identifiera vissa mönster i domstolarnas rättstillämpning av lagrummet *Köp av sexuell handling av barn*, går det inte att dra några klara slutsatser eftersom få av dessa fall har prövats i rätten. Men bara med det faktumet, tillsammans med kartläggningen av barnprostitution i Sverige som presenterats, kan det konstateras att BrB 6:9 inte kommer till den användning som lagstiftaren hade hoppats.

Förkortningar

1:1 (osv.)	Lagrum (kapitel:paragraf)
Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
BrB	Brottsbalk (SFS 1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
Dir.	Direktiv
Ds.	Departementsserie
ECPAT	End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking in Children for Sexual Purposes
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SÖ	Sveriges överenskommelser med främmande makter
Uppl.	Upplaga

1 Inledning

1.1 Allmänt

Barnsexhandel är ett samlingsbegrepp för alla former av *Kommersiell sexuell exploatering av barn*.¹ *Barnprostitution*², definieras som: ”användning av ett barn i sexuella handlingar mot betalning eller någon annan form av ersättning”³ och är en del i barnsexhandeln vars grundläggande förutsättning helt enkelt är att det finns en efterfråga på sexuella tjänster av barn. I Sverige regleras i brottsbalkens 6:9 ett förbud mot *Köp av sexuell handling av barn* som ett led i arbetet mot kommersiell sexuell exploatering av barn.

Barnet har genom historien betraktats som ett bihang till sina föräldrar, som passiv mottagare av maktutövande från dessa, snarare än som en unik individ med integritet och fullt människovärde. Först under 1800-talets senare del började barnets rättigheter plötsligt att diskuteras, då med främsta målsättning att skydda barnet från farlig arbetsmiljö. Med kulturpersonligheten Ellen Key som främsta förespråkare kom 1900-talets att kallas *Barnets Århundrade*, en tid där barnets sociala, civila och politiska rättigheter upphöjdes och banade väg för dagens uppfattning – att barnens rättigheter är moraliskt grundläggande i en rättsstat.⁴ Numera talas det om barnrätten som ett eget rättsområde som utgår från att barnet är beroende av sin omgivning för omsorg och tillsyn. Barnrätten aktualiseras även på en global nivå där den viktigaste källan är FN:s barnkonvention. Sverige var ett av de första länderna att ratificera Barnkonventionen och har därmed ingått en internationell, folkrättslig förpliktelse att följa den. Barnkonventionen har

¹ Se vidare 1.8.

² Se vidare 1.8.

³ New York den 25 maj 2000, SÖ 2007:7 art 2b) s. 5.

⁴ Schiratzki, 2005, s. 38.

dock inte status som lag. Således är domstolar och förvaltningsmyndigheter inte bundna av Barnkonventionens artiklar.⁵

Trots att vi sett en händelserik utveckling av både barnets rättigheter och av regleringen av barnsexualbrott vet vi att barn fortfarande blir offer för att tillfredsställa vuxnas sexuella begär. Barnsexhandeln är som vilken annan handel som helst, men här är barnet handelsvaran. En vara som dessutom kan säljas om och om igen.

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med uppsatsen är att kritiskt granska i vilken utsträckning ändamålet bakom brottsbalkens bestämmelse 6 kap. 9 § *Köp av sexuell handling av barn* uppfylls. Genom att sätta sig in i omfattningen av barnprostitutionen i Sverige, om vem som är offer respektive förövare, är tanken att vi ska få en djupare förståelse för om Sverige gör tillräckligt för att skydda barnet från att exploateras i sexhandeln. Uppsatsen utforskar dessutom det svenska rättsväsendets handläggning av *Köp av sexuell handling av barn*. Detta för att avgöra huruvida Sverige upprätthåller sina folkrättsliga förpliktelser och ytterst om barnet, som uttalat rättsskyddssubjekt, verkligen får det skydd som lagstiftaren utlovat.

1.3 Frågeställningar

För att uppnå syftet avser uppsatsen huvudsakligen besvara frågan: Är den rättsliga tillämpningen av lagrummet *Köp av sexuell handling av barn* förenlig med lagens ändamål?

Även följande frågeställningar besvaras:

- Hur ser barnprostitutionen ut i Sverige?
- Skulle en inkorporering av Barnkonventionen förändra det rådande rättsläget?

⁵ Schiratzki, 2005, s. 22.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsens fokus är att studera hur väl Sveriges lagstiftning motsvarar de folkrättsliga krav som Barnkonventionen uppställer. Det finns givetvis en mängd andra bestämmelser som skulle kunna undersökas på samma sätt, men av utrymmesskäl avgränsas uppsatsen till att koncentrerat undersöka brottet *Köp av sexuell handling av barn*. Människohandel⁶ avser handel med människor för olika ändamål, däribland sexuella. Då detta brott ofta bedrivs över nationsgränser och som organiserad lukrativ brottslighet hamnar det utanför min studie som koncentreras till sexköp av barn i Sverige mellan barn och förövare.

1.4 Perspektiv och metod

Eftersom utgångspunkten i det här arbetet är rättsskyddssubjektet, dvs. barnet, har ett barnperspektiv anlagts. Det innebär att jag utgår ifrån barnets bästa när gällande rätt granskas. För att söka svaret på uppsatsens frågeställningar har traditionell, rättsdogmatisk metod använts. Denna metod innebär enkelt uttryckt att fastställa gällande rätt med hjälp av rättskälleläran. Men i och med barnperspektivet kommer vissa frågor att belysas som antagligen inte skulle ha åskådliggjorts med tillämpning av en mer strikt rättsdogmatisk metod. Alltså har en *kritisk* rättsdogmatisk undersökning gjorts:

”Det handlar då om att gå längre än att beskriva gällande rätt, nämligen att utifrån de slutsatser man ansett sig kunnat dra om innehållet i gällande rätt gå ett steg längre: att med fristående ändamålsargument påvisa att rättsläget är otillfredsställande och att på ett eller annat sätt bör ändras.”⁷

⁶ BrB 4 kap. 1a§.

⁷ Kleineman, 2013, s. 39.

1.5 Material

Med hjälp av lagtext, förarbeten, praxis och doktrin har gällande rätt beträffande lagrummet *Köp av sexuell handling av barn* utretts. För att få underlag till en diskussion om huruvida Sverige upprätthåller sina folkrättsliga förpliktelser har också relevanta artiklar i Barnkonventionen och dess tilläggsprotokoll studerats.

1.6 Forskningsläge

Den juridiska forskningen som gjorts inom ämnet barnsexualbrott får sägas vara tämligen bred om man tar i beaktande att det är först nyligen som problematiken började diskuteras. Om just lagrummet BrB 6:9 finns å andra sidan betydligt mindre. ECPAT Sverige är en viktig aktör i arbetet mot barnsexhandel och mycket tack vare deras aktiva opinionsarbete och medias ökade rapportering har allmänheten och beslutsfattarna på senare tid gjorts medvetna om förekomsten av barnsexhandeln även i vårt land. Just nu utreds det om straffskärpning avseende *Köp av sexuell handling* ska införas.⁸

1.7 Disposition

Uppsatsen består av sju kapitel. I det andra kapitlet kartläggs problematiken med vuxnas sexköp av barn i Sverige. Kapitel tre belyser nuvarande svensk lagstiftning medan kapitel fyra och fem handlar om Barnkonventionen och Sveriges folkrättsliga åtaganden. I kapitel sex ser vi på hur BrB 6:9 tillämpas i det svenska rättsväsendet. Till sist analyseras mina frågeställningar och presenteras med avslutande kommentarer.

⁸ Dir. 2014:128.

1.8 Terminologi

Med *barn* avses varje människa under 18 år, flickor som pojkar, i enlighet med Barnkonventionens artikel 1. När jag i denna framställning pratar om *ungdom* menar jag barn i ålderskategorin 15-18 år. *Sexuell handling* har ingen enkel definition men karaktäriseras av att den typiskt sett syftar till att gärningsmannen på något sätt använder eller utnyttjar offrets kropp som ett hjälpmedel att tillfredsställa sig själv sexuellt. Enligt förarbetena krävs att handlingen har en tydlig sexuell prägel som är ämnad att kränka offrets sexuella integritet.⁹

Kommersiell sexuell exploatering av barn utgörs primärt av barnprostitution, barnsexturism och barnpornografi och skiljer sig från andra typer av sexuella övergrepp på barn genom att det här föreligger ett vinst- eller ersättningsmoment. Begreppet *barnprostitution* har redan definierats (se 1.1) men är trots att det används som juridisk term i det här arbetet en problematisk och missvisande benämning då det osynliggör förövarna och indikerar att barnet gjort ett aktivt val att delta i prostitution. Jag håller här med ECPAT om att begreppet kommersiell sexuell exploatering av barn ger en mer korrekt bild av företeelsen.¹⁰

⁹ Prop. 2004/05:45, s. 140ff.

¹⁰ Karlén m.fl., 2009, s. 81.

2 Sexuella övergrepp mot barn

2.1 Utvecklingen i Sverige

Eftersom barnet länge saknat all typ av rättslig status har straffrättsutvecklingen beträffande sexuella övergrepp mot barn genomgått en kort men händelserik resa. Visserligen har brott som våldtäkt och incest länge varit kriminaliserade, men värt att notera är att barnet då betraktades som medbrottsling till det sexuella övergreppet. 1965 års brottsbalk innebar ett genombrott för synen på sexuella övergrepp mot barn och enligt förarbetena var huvudsyftet att skydda barn mot sexuella kränkningar och att värna om individens sexuella integritet.¹¹

Sexuella övergrepp hade tidigare inte setts som ett brott mot person utan ansvarsbestämmelserna fanns till för att upprätthålla god sed och allmän ordning samt att skydda äktenskapet och familjen som institutioner. Brottsbalkens inträdande ändrade alltså synen på sexualbrottens rättsskyddssubjekt och det var barnet som skulle skyddas.¹²

Under 1980 och 90-talen förstärktes åter barnens skydd mot övergrepp genom uppdateringar i lagstiftningen och forskning som tydligt visade att barnet på olika sätt tog skada av sexuella övergrepp, något man tidigare inte känt till. Detta ledde till att anmälningsfrekvensen och lagföringen kraftigt ökade för att sedan planas ut igen i slutet av 90-talet.¹³ Föranlett Sveriges ratificering av Barnkonventionen 1990, gjordes ytterligare förstärkningar av brottsbalkens sjätte kapitel. Propositionen till dessa förändringar uttalade att Sverige tog krafttag för att leva upp till konventionens krav och delvis gjordes det genom lagstiftning.¹⁴

¹¹ Sutorius & Kaldal, 2003, s. 191f.

¹² Ds. 2007:13, s. 37.

¹³ Sutorius & Kaldal, 2003, s. 193.

¹⁴ Prop. 1994/95:2, s. 8.

Den senaste stora sexualbrottsreformen kom år 2005 och med den reviderades hela brottsbalkens sjätte kapitel om sexualbrotten. För att markera hur allvarligt det sågs på att barn och ungdomar utsätts sexuella kränkningar infördes en särskild bestämmelse som avsåg köp av sexuella handlingar av barn. Motiven uttalade att barnet har ett större behov av skydd än vuxna samt att det även behövs särskilt skydd för ålderskategorin 15-18 år.¹⁵ Idag är sexualbrott mot vuxna och sexualbrott mot barn helt skilda i brottsbalken. Skälet till det är främst att det vid övergrepp mot barn vanligen inte föregåtts av våld eller tvång, istället har gärningsmannen lockat eller övertalat barnet till sexuella handlingar.¹⁶

2.2 Köp av sexuell handling av barn

2.2.1 Hur omfattande är problemet i Sverige?

Det är svårt att säkerställa förekomsten av sexuella övergrepp i allmänhet och när det gäller sexuella övergrepp mot barn kompliceras bilden ytterligare. Barn har av en mängd olika orsaker svårt att tala om övergrepp som de utsatts för, särskilt i fall när förövaren är närstående. Gällande barn som sålt sex är det vanligt att barnet känner sig medskyldig till övergreppen och tar på sig ansvaret själv trots att barn ska garanteras ett absolut skydd från vuxnas maktmissbruk och sexuella exploatering. Utöver det gör rädslan för vad som ska hända om de berättar också att många barn aldrig berättar.¹⁷

Förutom att den här typen av brottslighet av naturen är ljusskygg och att mörkertalet antagligen är stort är det väldigt svårt att ta till sig BRÅ:s statistik av de sexuella övergrepp mot barn som faktiskt polisanmäls.¹⁸ Problemen är flertaliga, bland annat friseras kriminalstatistiken på så vis att till uppklarade brott räknas alla avslutade utredningar, även sådana förundersökningar som avslutas med avskrivande eller nedläggande på

¹⁵ Prop. 2004/05:45, s. 22.

¹⁶ Bergenheim, 2005, s. 353.

¹⁷ Karlén m.fl., 2009, s.116f.

¹⁸ Sverige har fått kritik för denna bristande kriminalstatistik från FN:s barnrättskommitté, se avsnitt 5.3.

grund av bristande bevisning. En anmälan kan komma in ett år och avslutas långt senare vilket ger en inkorrekt bild av åtalsfrekvensen. Varje enskilt övergrepp från polisanmälan till åtalsbeslut måste följas för att det ska bli rätt.¹⁹

Ser vi ändå till den kriminalstatistik som BRÅ presenterar årligen kan utläsas att det under de senaste åtta åren har gjorts 926 anmälningar om brottet *Köp av sexuell handling av barn*. Under perioden var det bara 8 ärenden som ledde till fängelse där huvudbrottet var *Köp av sexuell handling av barn*.²⁰ Det kan konstateras att få av de anmälda brotten som leder fram till domslut, ärenden läggs ner och brottsrubriceringar ändras. Förslagsvis kom det in 150 polisanmälningar om *Köp av sexuell handling av barn* under 2013, av dessa utmynnade endast 6 i domslut, varav en person fick fängelse, en skyddstillsyn, tre villkorlig dom och en straffades endast med böter.²¹

Vi kan också få en uppfattning om förekomsten genom att ta del av vissa studier som gjorts på ämnet. Bland annat har enkätundersökningar gjorts om ungdomars egna attityder och erfarenheter av att sälja sex mot pengar eller annan ersättning.²² Studien visar att av de tillfrågade 4 343 eleverna, som alla gick i årskurs tre på gymnasiet, hade 60 personer på något sätt sålt sex mot ersättning, vilket motsvarar 1,4 %. Medelåldern när de för första gången hade sålt sex var vid 15,9 års ålder.²³

Under senare år har allmänheten och rättssamhället uppmärksamrats om problematiken med barnprostitution i Sverige, men trots en mängd olika insatser verkar risken för exploatering inte minska. Mycket tyder tvärtom på

¹⁹ Sutorius & Kaldal, 2003, s. 202f.

²⁰ BRÅ:s kriminalstatistik 2006-2013.

²¹ BRÅ:s kriminalstatistik 2013, s. 45, 188f.

²² Svedin & Priebe, *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter, Att sälja sex mot ersättning/pengar*, Lund 2004.

²³ Ibid. s. 287f.

att risken aldrig varit större än nu och det förklaras i huvudsak av de ökade kommunikationsmöjligheterna via internet (se 2.2.4).²⁴

2.2.2 Vilka barn säljer sex?

Det är inte enbart barn i en viss ålder, av ett visst kön och i en viss situation som utsätts för kommersiell sexuell exploatering. En rad rapporter har dock pekat ut vissa faktorer som ökar barns risk att hamna i sexhandel. Befintlig svensk forskning är enig om att de unga som säljer sex har avsevärt försämrade psykisk hälsa, sämre självförtroende än andra unga och sammantaget är en väldigt utsatt grupp. Detta bekräftas också i en rapport bestående av djupintervjuer med elva unga kvinnor som sålt sexuella tjänster online.²⁵ Nio av dem hade under uppväxten varit i kontakt med socialtjänst eller barnpsykiatri, men alla utom en var missnöjda med bemötandet hos de som professionellt skulle möta den underåriga. Väldigt sällan berättade barnen om sina erfarenheter. De kände sig missuppfattade och överkörda av rättsväsendet. I flertalet av fallen hade omgivningen känt till att de mådde dåligt men inte frågat varför.²⁶

Familjeförhållandena är också en viktig faktor som påverkar barnets sårbarhet. Många barn som säljer sexuella tjänster kommer från dysfunktionella familjer där frånvaro av vuxenstöd resulterar i ett stort bekräftelsebehov.²⁷ De barn som sålt sex har också i större utsträckning än andra barn utsatts för sexuella övergrepp under uppväxten (78,4 %) och gruppen som sålt sex utmärker sig också på så vis att fler uppvisar ett självskadebeteende som tar sig uttryck i ”sexuellt riskbeteende”. Anledningen tros vara att personer som varit med om sexuella övergrepp är mer benägna att använda sex för att lindra ångest och överleva psykiskt, s.k. copingsex.²⁸

²⁴ Diesen & Diesen, 2013, s. 131.

²⁵ Svedin & Jonsson, ”*Online är jag någon annan...*”, 2012, s. 10.

²⁶ Ibid. 2012, s. 6, 29f.

²⁷ Karlén m.fl., 2009, s. 107.

²⁸ Svedin & Jonsson, 2012, s. 11.

Jag tycker att det är viktigt att komma ihåg att oavsett om flera av dessa faktorer föreligger, skulle barnet inte ha utsatts för vuxnas exploatering om det inte fanns en efterfråga av barn för sexuella ändamål.

2.2.3 Vilka är förövare?

Sexköpare finns representerade i alla klasser, yrken och åldrar. Bakom sexköp av barn behöver det inte föreligga något pedofilt beteende eller en medvetenhet om att man utnyttjar ett barn sexuellt hos gärningsmannen. Personen kanske inte vet offrets ålder och är inte heller intresserad av att ta reda på det. Kanske spelar det ingen roll för förövaren om offret är 16 eller 19 år, förövaren kanske bara ser en möjlighet att ha sex med en ung flicka eller pojke.²⁹ Det finns belägg för att preferenser bland sexköpare ofta handlar om ålder och ju yngre sexsäljaren är, desto mer eftertraktad på marknaden.³⁰ En överväldigande majoritet av förövarna är män.³¹

2.2.4 Handelsplats: Internet

Internet intar en allt viktigare plats i barn och ungdomars tillvaro och utgör numera en plattform som ger förövare fri tillgång till potentiella offer. En kartläggning gjord av BRÅ visar att 30 % av de tillfrågade niondeklassarna hade kontaktats på internet i sexuellt syfte under det senaste året, flickor i högre utsträckning än pojkar (48 % respektive 18 %).³²

Trots svårigheterna med att undersöka omständigheterna kring *Köp av sexuell handling av barn* finns det mycket som understödjer faktumet att kontakten offer/förövare oftast etableras på internet. Forskning tyder på att vuxna som begår sexuella övergrepp på barn ofta kontaktar barn på olika chattforum och först vinner barnets förtroende genom att etablera en ”vänskap” för att senare försöka dra in barnet i en sexuell relation.³³ Det här

²⁹ Karlén m.fl., 2009, s. 120f.

³⁰ Socialstyrelsen, 2007, s. 33.

³¹ Socialdepartementet, 2007, s. 5.

³² BRÅ Rapport, 2007:11, s. 8.

³³ BRÅ Rapport, 2007:11, s. 20.

kallas även *grooming* och regleras numera i BrB 6 kap. 10a § under benämningen *Kontakt med barn i sexuellt syfte*.

Det förekommer också att unga aktivt söker sexuell kontakt online genom att lägga ut olika former av sexannonser. Majoriteten av de som lägger ut sexannonser lider av destruktivt självskadebeteende (se avsnitt 2.2.2).³⁴

³⁴ Svedin & Jonsson, 2012, s. 31ff.

3 Nuvarande svensk lagstiftning

3.1 BrB 6 kap. 9 §, Köp av sexuell handling av barn

I sjätte kapitlet i brottsbalken behandlas sexualbrotten och i 6:9 stadgas att:

”Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, förmår ett barn som inte fyllt arton år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för köp av sexuell handling av barn till böter eller fängelse i högst två år.”

Tidigare kallades det här brottet för *förförelse av ungdom* och det återfanns sedan tillkomsten av brottsbalken år 1962 i BrB 6 kap. 10 §. Enligt den lagstiftningen dömdes den som skaffat sig eller försökt skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under 18 år till böter eller fängelse i högst sex månader. Redan då var syftet att regleringen skulle skydda barn från att hamna i prostitution, dock var det just bara rena prostitutionskontakter med minderårig som kriminaliserades.³⁵ I och med sexualbrottsreformen 2005 blev den nya brottsrubriceringen ”Köp av sexuell handling av barn”. Lagstiftaren ville utvidga brottets tillämpningsområde till att även omfatta köp av sexuella tjänster i fall där gärningsmannen drar fördel av en ung persons bristande mognad och mot ersättning lockar, förleder och utnyttjar den unge i sexuellt syfte. 18-årsgränsen behölls i den nya lagen då man ville betona det särskilda skyddet för ungdomar och förtydliga att underåriga aldrig kan samtycka till att sälja sexuella tjänster fastän man uppnått åldern för sexuellt självbestämmande (15 år).³⁶

³⁵ Prop. 2004/05:52, s. 91f.

³⁶ Ibid. s. 91f.

Dagens reglering består av tre rekvisit som alla måste vara uppfyllda för att en person ska kunna dömas för *Köp av sexuell handling av barn*. Det första är att förövaren *förmår ett barn att företa eller tåla en sexuell handling*. Att barnet ska förmås till handlingen innebär ett krav på en påverkan av barnet, genom utlovad ersättning eller att man på annat sätt utövat sitt maktövertag för att manipulera barnet. Av formuleringen ”företa eller tåla” kan utläsas att det inte spelar någon roll om barnet eller köparen är den aktive i utförandet av handlingen. Det andra rekvisitet är att den sexuella handlingen utförs mot någon typ av *ersättning*. Inget krav finns på att ersättningen måste utgå i form av pengar utan det kan vara allt möjligt, exempelvis smink, alkohol och godis.³⁷ Det tredje rekvisitet är att det krävs uppsåt till samtliga omständigheter, utom offrets ålder, för att hålla någon ansvarig.

Beträffande åldern räcker det att åklagaren kan styrka den tilltalades oaktsamhet, dvs. att köparen hade *skälig anledning att anta* att personen som sålde den sexuella tjänsten var under 18 år.³⁸ Strikt ansvar, dvs. att gärningsmannen alltid ska dömas till ansvar oavsett vad som kan visas om dennes uppsåt eller oaktsamhet, strider mot den för straffrätten grundläggande *konformitetsprincipen*. Principen säger att endast den som kunnat rätta sig efter lagen kan straffas för ett brott.³⁹ Av den anledningen behöll lagstiftaren oaktsamhet som standard för vad som kan krävs för ansvar beträffande BrB 6:9.⁴⁰

Om oaktsamhet vid sexköp påvisas kan köparen dömas för ansvar för *Köp av sexuell handling av barn*. Domstolen ska i första hand döma till *Våldtäkt mot barn* enligt BrB 6:4 alternativt *Sexuellt utnyttjande av barn* enligt BrB 6:5 när det gäller sexuella handlingar med personer under 15 år. Därmed aktualiseras *Köp av sexuell handling av barn* i praktiken endast för ungdomar mellan 15 och 18 år.⁴¹

³⁷ Brottsbalken – en kommentar, s. 6:42.

³⁸ I enlighet med BrB 6:13.

³⁹ Asp, Ulväng & Jareborg, 2013, s. 48.

⁴⁰ Prop. 2004/05:45, s. 114.

⁴¹ Johansson, 2012, s. 226.

3.2 BrB 6 kap. 11 §, Köp av sexuell tjänst

Om köparens oaktsamhet angående säljarens ålder vid sexköpet inte kan fastställas döms gärningsmannen istället till *Köp av sexuell tjänst* enligt BrB 6:11. Denna bestämmelse tillkom i samband med sexualbrottsreformen 2005 och har en straffskala från böter till fängelse i högst ett år, att jämföras med det strängare maxstraffet på två års fängelse för *Köp av sexuell handling av barn*.⁴²

⁴² Brottsbalken – en kommentar, s. 6:43.

4 Barnkonventionen

4.1 Inledning

Barnkonventionen kom till världen 1989, antagen av FN:s generalförsamling. Barnkonventionen har i litteraturen beskrivits som ”ett heroiskt försök att övervinna de teoretiska och praktiska svårigheter som rättigheter för barn ställer oss inför”.⁴³ Med sina 54 artiklar uppställer Barnkonventionen en mångfacetterad rättighetslista som omfattar barnets rätt till skydd mot övergrepp och utnyttjande. För första gången blev alla rättigheter och principer som handlar om barn och ungdomar upp till 18 års ålder samlade i ett dokument.⁴⁴ Principen om *barnets bästa* (artikel 3) brukar lyftas fram som det viktigaste i konventionen, i korthet innebär den att barnets bästa alltid ska beaktas och sättas främst vid alla typer av beslutsfattanden som rör barn. Barnkonventionen är världens mest ratificerade konvention på området mänskliga rättigheter, vilket betyder att medlemsstaterna har bundit sig juridiskt att leva upp till åtagandena i konventionen.⁴⁵ Fastän Barnkonventionen har nästintill universellt stöd finns flera brister. Bland annat har faktumet att det inte finns några sanktionsmöjligheter kopplade till konventionen varit forum för kritik.⁴⁶ Istället är det, som stadgas i artikel 43, FN:s barnrättskommitté som ska övervaka efterlevnaden av Barnkonventionen i konventionsstaterna genom att utfärda kritik efter att staterna avger rapporter till kommittén i enlighet med artikel 44.

4.2 För ämnet relevanta artiklar

Beträffande den här framställningen om sexuell exploatering av barn med fokus på barnsexböj blir artikel 34 i Barnkonventionen samt ett av dess

⁴³ Schiratzki, 2014, s. 44.

⁴⁴ New York den 20 november 1989, SÖ 1990:20.

⁴⁵ Karlén m.fl., 2009, s. 89f.

⁴⁶ Dir. 2013:35, s. 7.

tilläggsprotokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi centrala.⁴⁷ Artikel 34 handlar om konventionsstaternas plikt att skydda barn mot alla typer av sexuell exploatering, bl.a. deras skyldighet att förhindra att barn utnyttjas för prostitution. För att leva upp till förpliktelserna stadgas i artikel 34 att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att motverka de uppställda brotten.

Tilläggsprotokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi antogs år 2000 av FN:s generalförsamling som en förstärkning av de åtaganden som konventionen redan satt upp. Ingressen till protokollet uttrycker oro över den omfattande och ökande handeln med barn, barnprostitution och barnpornografi. Syftet var att ta ett nytt helhetsgrepp på just de här frågorna.⁴⁸ Protokollet ersätter inte på något sätt Barnkonventionens artiklar utan kompletterar dem med utökade krav på staterna. Protokollet är med i samma övervakningsapparat som Barnkonventionen och faller alltså också in i barnrättskommitténs granskning.⁴⁹ Artikel 3.3 uttalar att varje konventionsstat skall belägga brotten med lämpliga straff som beaktar deras allvarliga beskaffenhet.

4.3 Införlivande av internationella konventioner

När en konventionsstat ska implementera förpliktelser som den iklätt sig genom internationella konventioner talar man om tre olika metoder: *konstaterande av normharmoni, transformering och inkorporering*. Det ska understrykas att barnkonventionen är ett folkrättsligt bindande instrument som Sverige är förpliktigt att följa oavsett vilken implementeringsmetod som används.⁵⁰

⁴⁷ SÖ 2007:7.

⁴⁸ Prop. 2005/06:68, s. 8f.

⁴⁹ Karlén m.fl., 2009, s. 91.

⁵⁰ Schiratzki, 2014, s. 24.

Konstaterande av normharmoni innebär att nationell rätt redan anses överensstämma med konventionen och att det följaktligen inte är nödvändigt att göra lagändringar. Domstolar och myndigheter ska emellertid tolka svenska författningar i fördragsvänlig anda. Ändå är de inte direkt bundna av konventionens artiklar.⁵¹

Transformer betyder att landet, i den utsträckning det finns behov, inför nya lagar eller ändrar befintliga nationella bestämmelser så att de överensstämmer med konventionens krav.⁵²

Inkorporering är det tredje tillvägagångssättet och innebär att det i lag föreskrivs att bestämmelserna i konventionen ska gälla som lag i Sverige. På så vis blir konventionens originaltext nationell lag.⁵³

Ser vi till Barnkonventionen användes både konstaterande av normharmoni och transformering när den skulle implementeras i svensk rätt.⁵⁴

⁵¹ Schiratzki, 2014, s. 24f.

⁵² Dir. 2013:35, s. 2.

⁵³ Ibid. s. 3.

⁵⁴ Schiratzki, 2014, s. 25.

5 Barnkonventionen i svensk rätt

5.1 Nationell strategi för förverkligande

Sverige var ett av världens första länder att underteckna Barnkonventionen. Det skedde 1 januari 1990 och konventionen ratificerades den 21 juni samma år.⁵⁵ Då Barnkonventionen inte är inkorporerad i svensk rätt är den inte heller direkt tillämplig rätt utan det som gäller är att regeltolkning ska ske i fördragsvänlig anda (se avsnitt 5.3). Förvisso fanns en hyfsat utbredd barnrätt i svensk rätt redan tidigare, ändå innebar konventionen ett stort inflytande på senare års lagstiftning på flera områden. Som led i implementeringen av Barnkonventionen på det straffrättsliga området stärkte Sverige skyddet mot att barn utnyttjas i sexuella sammanhang.⁵⁶

För att förverkliga FN:s barnkonvention utarbetade den svenska regeringen en strategi som gick ut på att alla statligt anställda som arbetar med frågor rörande barn skulle erbjudas utbildning för att stärka sin barnkompetens.⁵⁷ Ambitionen var även att Barnkonventionen skulle genomsyra allt beslutsfattande och att barnperspektivet skulle beaktas i de utredningar som regeringen tillsätter.⁵⁸

Att inta ett *barnperspektiv* är kort sagt att se barnet som expert på sin egen situation. Barn kan inte själva ha ett barnperspektiv då det lever mitt i det. Det önskvärda är att de vuxna beslutsfattarna försöker sätta sig in i barns eller ungdomars situation, se med barnets ögon och därigenom förstå hur

⁵⁵ SÖ 1990:20.

⁵⁶ Prop. 1994/95:2, s. 8f.

⁵⁷ Prop. 1997/98:182, s. 1.

⁵⁸ Ibid. s. 25.

olika beslut uppfattas av barnet själv för att kunna vidta åtgärder för barnets bästa.⁵⁹

Vid två tillfällen, 1998 och 2007, har handlingsplaner antagits av regeringen för att säkerställa att inget barn i Sverige utsätts för sexuell exploatering.⁶⁰ Otaliga åtgärder presenteras, men det enda som sägs om *Köp av sexuell handling* i den senare handlingsplanen är ett konstaterande av att den bestämmelsen har införts.

5.2 Pågående debatt

Frågan om huruvida Barnkonventionen bör inkorporeras, dvs. göras till svensk lag, har varit forum för återkommande diskussioner genom åren. En parlamentarisk kommitté tillsattes 1996 och utmynnade i betänkandet *Barnets bästa i främsta rummet* (SOU 1997:116) vars hållning var att Sverige inte hade någonting att vinna på att inkorporera Barnkonventionen då. Det konstaterades istället att konventionens anda och principer i fortsättningen borde beaktas i varje lagstiftningsärende.⁶¹

Efter flera kartläggningar har riksdag och regering fortfarande landat i bedömningen att det inte är lämpligt eller aktuellt med en inkorporering. Argument som brukar framföras för att inkorporera Barnkonventionen är att det skulle synliggöra barnets rättigheter på ett annat sätt i lagstiftningen och i rättstillämpningen. Det skulle signalera att barnets rättigheter är särskilt värdefulla och att Sverige tar barnets rättigheter på stort allvar. Argument mot en inkorporering brukar vara att konventionen innehåller många vaga formuleringar och målsättningsartiklar med gradvis genomföring i förhållande till konventionsstaternas ekonomiska förutsättningar som är svåra att tolka för domstolar och myndigheter.⁶² I skrivande stund pågår ännu en utredning av vilka för- och nackdelar en inkorporering av

⁵⁹ SOU 1997:116, avsnitt 6.2.5.

⁶⁰ Nationell Handlingsplan mot Kommersiell Sexuell Exploatering av barn 1998 och Nationell Handlingsplan mot Sexuell Exploatering av barn 2007.

⁶¹ SOU 1997:116, avsnitt 5.7.

⁶² Dir. 2013:35, s. 7.

Barnkonventionen och dess tilläggsprotokoll skulle kunna medföra och resultatet av den presenteras i mars 2015.⁶³

5.3 Barnrättskommitténs kritik mot Sverige

Den senaste gången Sverige fick kritik från barnrättskommittén avseende Barnkonventionens artiklar var 2009. Något som ständigt återkommer är att kommittén är bekymrad över att Barnkonventionen inte inkorporerats i Sverige. Alltså har konventionen inte fått det formella erkännandet som svensk lag har och att det ger utslag i rättstillämpningen. Vidare rekommenderas Sverige att vidta alla lämpliga åtgärder för att garantera fullständig konformitet mellan konventionen och svensk lag.⁶⁴

Gällande hur väl svenska regeringen har följt tilläggsprotokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi, mottog Sverige för första gången kommitténs granskande rapport 2011. Kommittén välkomnar de åtgärder som vidtagits för att genomföra tilläggsprotokollet och nämner särskilt införandet av det nya brottet BrB 6:10a som kriminaliserar kontakt med barn i sexuellt syfte.⁶⁵ Den huvudsakliga kritiken är att det inte finns någon bra nationell statistik om barnprostitution, att Sverige inte ger brottsutsatta barn över 15 år tillräckligt skydd och att brottet *Köp av sexuell handling av barn* betraktas som ett mindre allvarligt sexualbrott mot barn. Fortsättningsvis är kommittén bekymrad över att Sverige inte nämnt vilka åtgärder som bör vidtas för att komma till rätta med efterfrågefaktorerna i den nationella handlingsplanen. Vidare pekade man på att kunskapen är fortsatt låg hos personer som arbetar med barn och att 85-90 % av anmälningarna av sexuellt utnyttjande av barn inte lett till åtal. Kommittén pekar på att det är problematiskt att böter finns med i straffskalan då den vård och behandling som syftar till att återanpassa förövare bara ges till

⁶³ Dir. 2013:35, s. 1.

⁶⁴ CRC/C/SWE/CO/4 den 12 juni 2009, p. 9-10.

⁶⁵ CRC/C/OPSC/SWE/CO/1 den 7 oktober 2011, p. 4.

personer som avtjänar fängelsestraff. Följaktligen omfattas inte de som dömts till böter, vilket är majoriteten av förövarna.⁶⁶

⁶⁶ CRC/C/OPSC/SWE/CO/1 p. 6, 10c, d, 12, 18, 33a, 25f, 21a.

6 Den rättsliga tillämpningen av BrB 6 kap. 9 §

6.1 Ungdomars utsatthet

Även om Barnkonventionen klassar alla upp till 18 års ålder som barn, behandlas inte ungdomar alltid som barn utan faller ofta mellan stolarna. När man fyller 15 år kan man samtycka till sex och man blir även straffmyndig. Gällande påföljder till sexualbrott tas mycket hänsyn till förövarens låga ålder och huvudregeln är att man vidtar åtgärder via socialtjänsten medan straff och häktning undviks. Någon särskild hänsyn är svårare att finna när det gäller unga brottsoffer trots att målsägandena i majoriteten av de fall om *Köp av sexuell handling av barn* som har prövats i domstol varit deprimerade, placerade på behandlingshem eller haft någon form av förståndshandikapp.⁶⁷ BrB 6:9 siktar in sig på ålderskategorin 15-18, men rekvisiten är tydligen väldigt svåra att uppfylla för att kunna fälla en köpare. Rätten bedömer köparens insikt om barnets ålder men tar inga hänsyn till säljarens situation i övrigt. Barnet som är ungdom förefaller inte skyddas i det här avseendet då det ställs samma krav på en 15-åring som på en vuxen att försvara sin sexuella integritet mot övergrepp och själv bevisa sin ålder och situation.⁶⁸

6.2 Åldersrekvisitet

Som presenterades i kapitel två åtalas misstänkta sexköpare sällan enligt BrB 6:9, den särskilda lagstiftningen som finns för att skydda barn från att hamna i prostitution. I princip ingen av de få som fälls får fängelse. I kapitel tre redogjordes att tre olika rekvisit måste uppfyllas för att kunna hålla en köpare ansvarig för sexköp av barn. I rättstillämpningen har frågan i vissa

⁶⁷ Johansson, 2012, s. 249.

⁶⁸ Diesen & Diesen, 2013, s. 120.

fall varit om de sexuella handlingarna faktiskt skett mot *ersättning*⁶⁹ och i andra fall har rekvisitet *förmå ett barn*⁷⁰ diskuterats. Men i de få domar som finns är det oftast *åldersrekvisitet* som blir knäckfrågan. Som nämnts krävs inte uppsåt hos köparen angående åldern på den person som sålde den sexuella tjänsten för att fällas. Istället räcker det att köparen varit oaktsam i fråga om offrets ålder.

Vad krävs då för ett oaktsamt sexköp? Åklagaren måste kunna styrka att köparen kände till barnets ålder, eller *borde ha misstänkt* att det var en person som var under 18 år som sålde den sexuella tjänsten. Görs det kan ansvar för *Köp av sexuell handling av barn* fastställas. Få människor döms i dagsläget för ansvar till det här brottet. De allra flesta som köpt sexuella tjänster av barn åtalas istället för det mildare brottet *Köp av sexuell tjänst* (BrB 6:11) i och med svårigheterna att uppskatta vad den tilltalade borde ha insett.⁷¹

Ofta används oaktsamhetsparagrafen BrB 6:13 i 6:9-fall. Där stadgas att ansvar ska utdömas även för den som inte insåg, men hade skälig anledning att anta, att personen hade uppnått en viss ålder. Ett belysande exempel på det är i ett fall där gärningsmannen inte bedömdes haft skäl att misstänka målsägandens låga ålder då hon hade en välutvecklad kropp som hade kunnat tillhöra en person över 18 år. Sexköparen dömdes därmed endast till ansvar för ”vanligt” sexköp (6:11) då säljarens kropp och omständigheterna i övrigt inte gav gärningsmannen anledning att vara på sin vakt.⁷² Domstolarnas bedömning av den tilltalades eventuella oaktsamhet stämmer inte överens med förarbetenas intention. I motiven till BrB 6:13 framkommer att paragrafen ska tillämpas restriktivt. Det betyder att ansvar inte ska utdömas *endast* i de fall när det inte finns några som helst tecken på

⁶⁹ Svea Hovrätt B 8918-06, En 31-årig man förmådde en 15-årig flicka att tåla avancerade sexuella handlingar och tvingade henne att säga saker som hon upplevde som kränkande. Sedan ersatte han henne med en flaska whiskey.

⁷⁰ Göta Hovrätt B 2988-08, Det kunde i fallet inte visas att köparen förmått målsägandena till sexuella handlingar, däribland gruppsex, då de inte varit passiva utan visat ett visst intresse för handlingarna. Detta trots att en av ungdomarna bara var 15 år vid sexköpet.

⁷¹ Johansson, 2012, s. 220f.

⁷² Solna Tingsrätt nr B 6645-08, s. 116.

underårighet. Det står även att gärningsmannen inte ska kunna undgå ansvar i gränsfall genom att hänvisa till att han inte haft kännedom om barnets verkliga ålder.⁷³ Domstolarna har i flera fall avvikit från förarbetena och tolkat bestämmelsen som att ansvar mycket sällan ska kunna utkrävas och att gärningsmannen ska undgå ansvar i gränsfallen.⁷⁴

Som redan tagits upp i framställningen befinner sig gruppen av unga som säljer sexuella tjänster i en utsatt situation och det är vanligt att de och säger att de är äldre än de egentligen är. Därför kan man undra hur tungt en muntlig uppgift om åldern ska väga i aktsamhetsbedömningen. Det har i flera fall inte uppfattats som att köparen misstänker säljarens underårighet även då köparen har frågat om ålder.⁷⁵

Istället för att fokusera på vilka risker sexköparen har tagit och att han borde handlat med stor försiktighet, läggs ansvaret till stor del på barnet i rättsprocessen. Enligt domstolarnas standardbedömning räcker det inte att ett barn sett ungt ut utan det ställs krav på att barnet *aktivt* ger ytterligare information som borde gett gärningsmannen skäl att misstänka underårighet. Den unga måste berättat i vilken klass den går i, om sina intressen eller på annat vis uttryckt sig på ett omoget sätt för att köparen ska anses haft skäl原因 att misstänka barnets ålder.⁷⁶ Köparen ursäktas ofta med att kontakten varit tillfällig och att det är svårt att avgöra unga flickors ålder. Fastän det är så sexköpskontexten vanligen ser ut, utgår domstolarna från bedömningen i andra sexualbrott, t.ex. våldtäkt mot barn i BrB 6:4 där brottet normalt föregås av en långvarig kontakt mellan offer och förövare.⁷⁷

⁷³ Prop. 2004/05:45, s. 113f.

⁷⁴ Johansson, 2012, s. 250f.

⁷⁵ Solna Tingsrätt nr B 6645-08, s. 116.

⁷⁶ Johansson, 2012, s. 238, 256. Se även Solna Tingsrätt nr B 6645-08, s. 116ff.

⁷⁷ Diesen & Diesen, 2013, s. 113.

7 Analys

7.1 Barnprostitutionen i Sverige

Jag har i framställningen gått igenom hur synen på sexualbrott mot barn har utvecklats över tid i Sverige och hur regleringen av *Köp av sexuell handling av barn* formats därefter. I det här avsnittet ska jag besvara min frågeställning som inledningsvis ställdes upp om hur barnprostitutionen ser ut idag i Sverige.

Det är problematiskt att säkerställa förekomsten av det här brottet, delvis då det är en ljusskygg verksamhet som har ett stort mörkertal men också för att statistiken är svår att ta till sig. Talande är dock att av de inkomna 926 polisanmälningar om BrB 6:9 mellan åren 2006-2013, ledde endast 8 av dem till fängelse. Ynka 6 av de 150 polisanmälningar som gjordes under 2013 ledde till domslut. Antagligen är anmälningarna bara toppen av ett isberg eftersom så få unga sexsäljare berättar om vad de varit med om. De flesta barn som drabbas nås inte av rättssamhället.

Omfattningen av barnprostitution kan också uppskattas genom att konstatera det stora utbudet av sexannonser som ligger ute på internet, och den väldigt stora efterfrågan som finns på både pojkar och flickor som säljer sexuella tjänster. Enkätundersökningar och rapporter som vi tagit del av visar att 30 % av niondeklassarna har kontaktats i sexuellt syfte på internet och att 1,4 % av tillfrågade gymnasieelever någon gång sålt sex.

Med påtryckningar från FN och olika barnrättsorganisationer, har insikten långsamt slagit Sverige att barnprostitution är ett reellt problem även i vårt land. I det här avseendet är Sverige inte det föregångsland i kampen mot prostitution som vi så gärna vill beskriva oss som.

7.2 Skulle en inkorporering av Barnkonventionen ändra rättsläget?

I arbetet har Barnkonventionens fundamentala princip om *barnets bästa* och det centrala *barnperspektivet* förklarats. Artiklarna i Barnkonventionen som är de viktigaste för att motverka barnprostitution har presenterats med efterföljande utläggning om hur Sverige tänkt leva upp till sina folkrättsliga åtaganden som konventionen uppställer. Följande diskussion handlar om huruvida en inkorporering skulle påverka gällande rätt.

Av de olika tillvägagångssätt som Sveriges haft för att förverkliga Barnkonventionen, var en strategi att alla som jobbar med frågor relaterade till barn skulle utbildas för att bättre kunna uppmärksamma unga i risk. Även om det är svårt att dra slutsatser av Svedin & Jonssons rapport från 2012 då endast elva personer deltog i djupintervjuerna, verkar det onekligen som att Sverige har misslyckats på den här fronten. Det framkom att väldigt få av de som professionellt jobbar med barnfrågor ställde de rätta frågorna eller ansträngde sig för att få ungdomarna att berätta varför de inte mår bra.

I domstolarnas handläggning av *Köp av sexuell handling av barn* kan ett bristande barnperspektiv urskiljas om man ser till att de inte beaktar den ungas situation. Samtidigt ställs det knappt några krav på köparen som, oavsett åldern på personen som sålt sex, begått en kriminell handling genom sexköpet. Många förövare döms till böter och nås aldrig av den preventiva vård som bara ges till sexköpare som är dömda till fängelse. Precis som barnrättskommittén uttalat är detta bekymmersamt då Sverige inte lever upp till målen om att arbeta förebyggande mot barnprostitution.

Det kan sägas att svensk lagstiftning idag mer eller mindre motsvarar de krav som Barnkonventionen uppställer, i flera fall sträcker sig den till och med längre. Men som framkommit av FN:s barnrättskommittés kritik, har

Sverige flera brister som måste åtgärdas. En inkorporering av Barnkonventionen skulle kunna synliggöra barnets rättigheter ytterligare, öka kunskapen om 6:9-brotten, eventuellt ta bort böter från straffskalan och möjligtvis ge utslag i rättstillämpningen. På sikt skulle det ändra det rådande rättsläget avseende *Köp av sexuell handling av barn* i Sverige.

Motståndarna för en inkorporering har argumenterat att Barnkonventionens artiklar är vaga och skulle bli svåra att tillämpa för domstolarna. Istället borde principerna beaktas i varje lagstiftningsärende och beslutsfattande. Det här har varit Sveriges taktik sedan 1990. Med tanke på de brister som fortfarande existerar, anser jag att ett formellt erkännande av Barnkonventionen skulle medföra ett starkt symbolvärde och bli ett viktigt påtryckningsmedel som skulle väga tyngre än oron över att vissa formuleringar är otydliga.

7.3 Är den rättsliga tillämpningen av BrB 6:9 förenlig med lagens syfte?

Sverige har utformat regleringen i BrB 6:9 *Köp av sexuell handling av barn* med uttalat mål att skydda ungdomar mellan 15-18 år från att hamna i sexhandel. Ändå ser vi en marknad för sexuella tjänster av unga, det köps och säljs, sexannonser ligger ute och med nya kommunikationsmöjligheter har det aldrig varit lättare för förövare att komma i kontakt med nya potentiella offer. Vi vet att det försiggår men verkar inte vara kapabla att kunna stoppa det. I denna avslutande del ska jag försöka dra några slutsatser och komma med några allmänna synpunkter om ifall domstolarnas tillämpning av BrB 6:9 är ändamålsenlig.

Det har framkommit att den ömtåliga gruppen som ska skyddas faller emellan stolarna, den tydliga lagtexten i 6:9 till trots. En alltför betungande börda läggs på ungdomen att vara tydlig med sin ålder istället för att mer ansvar läggs på den vuxne köparen att kontrollera säljarens ålder. Det

komplexa i att bevisa vad köparen borde ha insett resulterar i att brottsrubriceringen ofta ändras till *Köp av sexuell tjänst*, därigenom kommer många köpare lindrigt undan.

Oaktsamhetsbedömningen som domstolarna gör är tvivelaktiga. De tillämpar bestämmelsen i BrB 6:13 som att ansvar för *Köp av sexuell handling av barn* inte kan fastställas vid gränsfall eller om barnet har en välutvecklad kropp. Det är högst oroväckande att den grupp som står under skydd blir väldigt liten och att barn som ser äldre ut i praktiken får ett sämre skydd i lagen.

Straffskalan för BrB 6:9 är böter eller fängelse i max två år vilket jag tycker verkar rimligt. Men faktumet att så få döms till fängelse gör att mycket av de preventiva insatser Sverige arbetat fram aldrig ger verkan då den preventiva vården inte ges till förövare som bara får böter. Den signal som lagstiftaren vill sända ut med den särskilda regleringen avseende barn blir kraftlös då skyddslagstiftningen knappt används. När den väl används fungerar den dåligt. Inte konstigt att barnrättskommittén i sin kritik mot Sverige kommenterar det problematiska i att bötesstraffet finns med i straffskalan.

Det är svårt att dra några slutsatser om domstolarnas tillämpning av BrB 6:9 eftersom det inte finns så många fall av *Köp av sexuell handling av barn* som kommit upp i rätten. Men den här granskningen av gällande rätt tyder på att ungdomarna som ska skyddas inte får tillräckligt skydd och därmed tillämpas inte lagrummet BrB 6:9 enligt sitt ändamål.

7.4 Avslutande kommentarer

Sverige ses ofta som ett föregångsland i kampen mot mäns sexköp av kvinnor men när det däremot gäller exploatering av barn i form av vuxnas sexköp är Sverige inte något föredöme. Dessa brott prioriteras inte och de få som lagförs kommer ofta undan med bötesstraff.

Kanske behövs ett tydliggörande i motiven och en klarare praxis kring hur domstolen ska mäta ut straff för *Köp av sexuell handling av barn*. Istället för att utgångspunkten är böter kan jag tycka att det borde finnas en fängelsepresumtion för den som begått det här brottet och att det endast i undantagsfall ska kunna bli fråga om andra påföljder. Det skulle bevisa att Sverige är seriöst i sina försök att förhindra att barn dras in i prostitution.

Vid en rättegång om *Köp av sexuell handling av barn* blir det i de flesta fall en fråga om köparens insikt om säljarens ålder. Tingsrätten måste därför bedöma barnets kroppsutveckling vilket nästintill kan kännas som ett nytt övergrepp. Som rättsläget ser ut idag är det svårt att motivera barn att anmäla vad de varit med om och genomgå en jobbig rättsprocess. Utan att förespråka att strikt ansvar införs för sexköpare avseende åldersrekvisitet, anser jag att domstolen borde kunna ställa högre krav på sexköparen. Personen i fråga vet ju antagligen om att aktiviteten är riskfylld och att alla typer av sexköp av kriminaliserade. Därmed är min åsikt att individens skyldighet att handla särskilt aktsamt borde öka. Idag framstår det som att tankegången är att om gärningsmannen redan passerat gränsen att köpa sex, kan man inte förvänta sig att han ska vara vaksam på om han bryter mot BrB 6:9 eller BrB 6:11.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

SOU 1997:116 *Barnets bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*

Prop. 1994/95:2 *Ökat skydd för barn. Ytterligare åtgärder mot sexuella övergrepp m.m.*

Prop. 1997/98:182 *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*

Prop. 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning*

Prop. 2005/06:68 *Försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi – fakultativt protokoll till konventionen om mänskliga rättigheter*

Ds. 2007:13 *Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften*

Dir. 2013:35 *Översyn över barnets rättigheter i svensk rätt*

Dir. 2014:128 *Ett starkt straffrättsligt skydd vid människohandel och köp av sexuell handling av barn*

SÖ 1990:20 *FN:s konvention om barnets rättigheter*

SÖ 2007:7 *Fakultativt protokoll till konventionen den 20 november 1989 (SÖ 1990:20) om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi*

Socialstyrelsen (2007) *Kännedom om prostitution i Sverige 2007*

Socialdepartementet (2007) *Nationell Handlingsplan mot Sexuell Exploatering av barn*

BRÅ:s kriminalstatistik 2006-2013 om *Köp av sexuell handling av barn*

Brå (2007) *Vuxnas sexuella kontakter med barn via internet. Rapport 2007:11*

FN:s barnrättskommittés kritik till Sverige

CRC/C/SWE/CO/4 den 12 juni 2009, FN:s Barnrättskommittés fjärde rapport om Barnkonventionen till Sverige

CRC/C/OPSC/SWE/CO/1 den 7 oktober 2011, FN:s Barnrättskommittés första rapport om Tilläggsprotokollet till Sverige

Litteratur

Monografier

Asp, Petter, Ulväng, Magnus & Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, Iustus förlag, Uppl. 2, Uppsala, 2013.

Bergenheim, Åsa, *Brottet, offret och förövaren*, Carlsson, Stockholm, 2005

Diesen, Christian & Diesen, Eva F., *Övergrepp mot kvinnor och barn: den rättsliga hanteringen*, Norstedts juridik, Stockholm, Uppl. 2, 2013

Holmqvist, Lena m.fl., *Brottsbalken: en kommentar, del I (1-12 kap.): Brotten mot person och förmögensbrotten m.m.*, [omarb.] studentutgåva, Norstedts juridik, Stockholm, 2009 (citeras Brottsbalken – en kommentar)

Karlén, Helena, *Barnsexhandel – kommersiell sexuell exploatering av barn*, ECPAT Sverige, Jure, Stockholm, 2009

Kleineman, Jan 2013, "Rättsdogmatisk metod". I: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.) *Juridisk metodlära*, 2013, Studentlitteratur AB, Lund, Uppl. 1:2

Schiratzki, Johanna, *Barnrättens grunder*, Studentlitteratur, Lund, 2014, Uppl. 5

Schiratzki, Johanna, *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige*, Iustus Förlag, Stockholm, 2005, Uppl. 2

Sutorius, Helena & Kaldal, Anna, *Bevisprövning vid sexualbrott*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2003

Artiklar/Studier

Johansson, Märta C: "Att göra ett ansvarigt sexköp: uppsåts- och oaktsamhetsbedömningar vid underårighet i fall av människohandel, koppleri och sexköp". I: *Svensk Juristtidning* 2012, s. 219-257

Svedin, Göran & Priebe, Gisela. (2004). *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter. Att sälja sex mot ersättning/pengar*. Bilaga 3, I: *Sexuell exploatering av barn i Sverige. SOU 2004:71*

Svedin, Göran & Jonsson, Linda. (2012). "Online är jag någon annan..." *Unga kvinnor med erfarenhet att sälja sex online*, Delrapport 8 ur *Prostitution i Sverige – Kartläggning och utvärdering av prostitutionsgruppernas insatser samt erfarenheter och attityder i befolkningen*

Rättsfallsförteckning

Solna tingsrätt nr B 6645-08 (2009-09-28)

Göta Hovrätt nr B 2988-08 (2009-12-22)

Svea Hovrätt nr B 8918-06 (2008-03-14)